

حرکت به سوی نسل سوم دانشگاه‌های علوم پزشکی، راهبردی برای اقتصاد دانش بنیان

حبیبه عباسی^۱، بابک نصیری قرقانی^{۲*}، رضا سورانی یانچشمه^۳، مریم مصلح^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۹/۱۳

چکیده

زمینه و هدف: کارآفرینی به طور قابل توجهی در دهه گذشته رشد چشمگیری داشته و راه‌های جدیدی برای اقتصاد نوپهور نشان داده شده است. با این توسعه، آموزش کارآفرینی ضروری شده است. جامعه به دنبال یک راهنما برای ایجاد فرصت‌های جدید کسب و کار است و به نوآوری به روش‌های مختلف کمک می‌کند.

روش بررسی: در این پژوهش که از روش تحلیلی و توصیفی استفاده شده است، به منظور درک مفاهیم دانشگاه نسل سوم، کارآفرینی، اقتصاد دانش بنیان، به پیشینه موضوع به صورت مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی پرداخته شده است. جهت تشریح تأثیر دانشگاه بر اقتصاد و ساختارهای لازم برای حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل سوم، سوابق موجود از طریق جستجو در سایت‌های معتبر اینترنتی و مطالعه جدیدترین مقالات و مستندات مرتبط بررسی شده است.

نتیجه‌گیری: نقش مأموریت سوم دانشگاه‌ها به بستر ساختاری و ملی بستگی دارد. اگر دانشگاه بخواهد ایده‌های کارآفرینی را ارتقا بخشد، شناسایی موانع سازمانی ضروری است. آنها نیازمند به وجود انبوهی از مدل‌های کارآفرینی به‌عنوان الگو برای اجرای کارآفرینی هستند. مهم است که انتظارات صنعت، دولت و دانشگاه و نقش آنها درک شود. هیچ روش منحصر به فرد و بهترین مسیر جهت کمک به توسعه اقتصادی وجود ندارد و رویکردهای مطلوب به شرایط وابسته است. نسخه اصلاح شده مدل سه گانه از دانشگاه - صنعت - دولت می‌تواند عملکرد دانشگاه‌ها در اقتصاد را بهبود بخشد.

کلمات کلیدی: دانشگاه نسل سوم، کارآفرینی، اقتصاد دانش بنیان

مقدمه

است. در سطح کلان کشورهای در حال توسعه و سازمان‌های اقتصادی بین‌المللی به طراحی راهبردها و چهارچوب‌هایی برای رسیدن به اقتصاد دانش محور که در آنها ثروت و درآمد بر مبنای توانایی‌های دانش و نوآوری است اقدام می‌کنند (۱).

امروزه دانش و نوآوری به عنوان عوامل مهم ایجاد ثروت پذیرفته شده و در سطح دولت و موسسات و همچنین در سطح خرد و کلان فرصت‌ها و چالش‌های جدیدی را فراهم کرده

۱. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. habbasi2006@gmail.com

*۲. نویسنده مسئول، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. babak_nasiri46@yahoo.com

۳. گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. r.souranii@gmail.com

۴. گروه ریاضی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. maryammosleh79@yahoo.com

طبق اظهارات انتظاریان (۱۳۹۴) در واقع در دنیای پرتحول امروز، دانش و نوآوری اساسی‌ترین عامل پیشرفت در عرصه‌های صنعتی و اقتصادی محسوب می‌گردد. اقتصاد یک کشور وقتی شکوفا می‌شود که بستر لازم برای نوآوری و حضور در بازارهای رقابتی جهانی فراهم شود. حرکت به سوی نوآوری و ایجاد تغییر در ترکیب محصولات و خدمات در قلمرو فعالیت‌های یک کسب و کار دانش بنیان قرار دارد. از این رو کسب و کارهای دانش بنیان نقش مهمی در اثربخشی تولید، تبلور دانش در محصولات و خدمات جدید، ارتقای سطح اقتصاد و رفاه، تولید ثروت و ارزش افزوده در یک جامعه ایفا می‌کنند (۲).

دانشگاه نسل سوم

محصول نسل سوم دانشگاه باید یک متخصص باشد، نه صرفاً یک فرد آگاه، همچنین قادر به کاوش و حل مشکلات بوده و نیز، بتواند نتایج تحقیقات خود را به فروش برساند، که به طور بالقوه دارای هوش کارآفرینی، انگیزه و قادر به کارآفرینی فکری برای تولید دانش جدید باشد. با توجه به سیر تکاملی نظری (تئوری) دانشمندان غربی و روسی، تجربه دانشگاه‌های پیشرفته (موفق)، ویژگی‌های زیر از دانشگاه‌های نسل جدید که به شکل‌گیری نسل جدید دانشگاه‌ها کمک می‌کنند، می‌توانند بارز باشند:

- دانشگاه به عنوان یک مرکز انتقال فن‌آوری برای شناسایی نتایج تجاری جالب، در حال توسعه استراتژی‌های تجاری سازی محصول و روش‌های حفاظت آن، به عنوان یک پارک علمی، که به دانشجویان اجازه می‌دهد ارزیابی فرصت‌های کسب و کار و حوزه فناوری خود را تمرین کنند و استراتژی حرفه‌ای آینده خود را تعیین کنند؛ هر دو مرکز تدریس و مشاوره بر انباشت فعالیت‌های مرتبط به فرایند آموزشی و فعالیت‌های مشاوره‌ای در این زمینه تمرکز می‌کنند؛ به عنوان انکوباتور برای راه‌اندازی و بودجه برای بهبود فن‌آوری؛

- ارتباطات دانشگاهی - علمی و تجاری دانشگاهی: همکاری انجمن‌ها با صنعت، دانشگاه‌های دیگر، همکاری با بانک‌ها، شرکت‌های حسابداری، دفاتر حرفه‌ای مختلف در زمینه مدیریت مشاوره، بازاریابی، املاک صنعتی، قانون کسب و کار؛
- فلسفه خاص دانشگاه، فرهنگ خردمندی، تحقیقاتی، فرهنگ کارآفرینی، ایجاد یک روحیه خاص ویژه در دانشگاه؛
- توسعه امکانات دانشجویی برای تحقق بخشیدن به اهداف خود در زمینه‌های مختلف (علم، صنعت، حوزه نوآوری، کسب و کار، کارآفرینی) (۳).

در خصوص ارائه دوره‌های کارآفرینی در دانشگاه و ایجاد فارغ‌التحصیلان کارآفرین، سه نقش اصلی وجود دارد:

۱. توسعه تدریس و شیوه‌های یادگیری کارآفرینی - نیاز به پیاده‌سازی روش‌های کارآفرینی، مربیان چند رشته‌ای، آزمایش و اکتشاف، آموزش‌های نوآورانه، رویکردهای تجربی و دستیابی و پردیس (محل آموزش) وجود دارد. دانشگاه‌ها به عنوان موسسات آموزش عالی می‌توانند دانشجویان را با ایجاد حساسیت و آموزش و پرورش کارآفرینی، تشویق کنند.
  ۲. مشارکت ذینفعان در داخل و خارج از دانشگاه - یک دانشگاه باید ذینفعان کلیدی در داخل و خارج از دانشگاه، از جمله دانشکده‌های دانشگاه، معاونان معاونت‌ها، انجمن‌های دانشجویی و عمومی، سایر کارآفرینان و کسب و کار را در این کار درگیر کند. این گروه‌ها به عنوان "عوامل" در ایجاد فعالیت‌های کارآفرینی عمل می‌کنند.
  ۳. ایجاد یک محیط سازمانی مناسب - نقش کلیدی دانشگاه در کارآفرینی، ایجاد یک اکوسیستم کارآفرینی است که شامل رهبری قابل توجه، شفاف‌سازی هدف، نهادی کردن فرهنگ کارآفرینی و ایجاد ظرفیت می‌باشد.
- نقش چهارم توسط گیب و هانن^۱ (۲۰۰۶) اشاره شده است:

1. Gibb and Hannon

سازمان‌ها اثر بگذارد.

۴. روش یادگیری نوآورانه که اقدام کارآفرینانه را القا می‌کند.

۵. مرزهای بازی که جریان‌های اثربخش دانش میان سازمان‌ها را ترغیب می‌کند.

۶. رویکردهای چند رشته‌ای به آموزش که تجربه دنیای واقعی را تمسخر می‌کنند و بر حل چالش‌های پیچیده دنیا متمرکز می‌شوند.

۷. تحریک برای ارتقای کاربرد تفکر و رهبری کارآفرینانه (۵).

طبق اظهارات دراگیچی^۳ و همکاران (۲۰۱۵) در محیط رقابتی کنونی، شرکت‌ها باید به سطح بالایی از عملکرد دست یابند، که منجر به تولید محصولات نوآورانه، برآورده کردن نیازهای مشتری و به سرعت پاسخ به تقاضاهای بازار می‌شود. در خصوص نوآوری، شرکت‌ها نیازی به مهارت‌های لازم برای توسعه چنین محصولاتی در داخل (تولید داخل) ندارند. بنابراین، بهترین راه برای برآورده ساختن این الزامات، همکاری دو یا چند شریک است. بسته به نوع فعالیت، بسیاری از مزایای دیگر همکاری را می‌توان برای هر یک از همکاران برشمرد مانند: کاهش هزینه‌ها، استفاده از رویکرد چند رشته‌ای، شهرت همکاران، تخصص در زمینه خاص و غیره (۶).

اقتصاد دانش بنیان

کارآفرینی به طور قابل توجهی در دهه گذشته رشد چشمگیری داشته و راه‌های جدیدی برای اقتصاد نوظهور نشان داده شده است. با این توسعه، آموزش کارآفرینی ضروری شده است. جامعه به دنبال یک راهنما برای ایجاد فرصت‌های جدید کسب و کار است و به نوآوری به روش‌های مختلف کمک می‌کند. دانشگاه‌ها مجوزها و دانش‌سکده‌هایی برای توسعه دوره‌هایی جهت کارآفرینان ایجاد کرده‌اند (۷).

۴. منبع کارآفرینی - در دانشگاه‌ها فشار زیادی بر روی نقش افزایش رقابت بین‌المللی اقتصاد ملی وجود دارد، به ویژه از طریق تجربیات تحقیقاتی که به شکل ذینفعان و مجوزها یا از طریق ایجاد شرکت‌های زایشی انجام می‌شود.

این چهار نقش دارای دو هدف اصلی هستند: توسعه تفکر کارآفرینی و اقدام از طریق برنامه‌های آموزشی و فعالیت‌ها و تحریک و حمایت از ابتکارات کارآفرینی با ایجاد یک محرک محیطی مطلوب از طریق توسعه دانش و فن‌آوری، مشارکت ذینفعان و تامین منابع (۴).

کارآفرینی به طور فزاینده‌ای به خاطر نقشی که در ایجاد شغل و رشد اقتصادی و افزایش رقابت منطقه‌ای، ایالتی یا کشور دارد پذیرفته شده است. دولت‌های سراسر جهان علاقه‌مندند که کارآفرینی را بخاطر مزایایی که دارد درک کنند و آن را به عنوان پاسخی برای وضعیت عدم اطمینان اقتصادی و کاهش موانع تجاری ناشی از افزایش رقابت جهانی به دست آورند. کارآفرینی همچنین با نتایج شخصی و اجتماعی مرتبط است. به عنوان مثال، ممکن است استعداد بالقوه شخصی را شکوفا نماید، منافع اجتماعی به وجود آورد و به افزایش ثروت فقرا کمک کند. در سطح کسب و کار، ادغام، کاهش، سرمایه‌گذاری مشترک، رفع محدودیت و خصوصی‌سازی، از جمله چیزهای دیگر، نیاز به یک نیروی انعطاف‌پذیر و واکنشی ایجاد کرده است. علاوه بر این، صنعت با کم‌کردن فرایند تولید محصول، سازمان‌ها را مجبور می‌کند نوآورتر شوند (۴).

به اعتقاد آرنات^۲ (۲۰۱۰) یک دانشگاه کارآفرین به وسیله چند عامل کلیدی به شرح زیر تعریف می‌شود:

۱. رهبری قوی که ظرفیت‌های کارآفرینی را برای همه دانشجویان و کارکنان در سرتاسر محیط دانشگاهی توسعه می‌بخشد.
۲. رابطه قوی با ذینفعان خارجی که ارزش افزوده ایجاد می‌کند.
۳. ارائه دستاوردهای کارآفرینانه که ممکن است بر افراد و

3. Draghici

2. Arnaut

و نهادی آن بستگی دارد. برای ارزیابی عملکرد دانشگاه‌ها، یک نسخه اصلاح شده از چارچوب ماریپچ سه گانه می‌تواند استفاده شود. یک مدل سه‌گانه سه بعدی هیجان انگیز از دانشگاه - صنعت - دولت که در آن دولت نقش سازنده‌ای در ترویج پارادایم سه گانه ایفا می‌کند، می‌تواند عملکرد دانشگاه‌ها در اقتصادهای کوچک را بهبود بخشد. رویکرد ترکیبی مناسب‌ترین روش دقیق ارزیابی عملکرد دانشگاه‌ها است. هنگام مطالعه نقش دانشگاه‌ها مهم است که انتظارات صنعت، دولت و دانشگاهی را از نقش خود درک شود. مدیریت دانشگاه‌ها در اقتصادهای کوچک با کنترل‌های دولتی مشخص می‌شود و بنابراین دولت باید اقدامات بیشتری را برای بهبود عملکرد دانشگاه‌ها انجام دهد (۱۰).

امروزه تغییر در روابط بین سه بعد اصلی در سیستم‌های ملی نوآوری یعنی صنعت، دولت و دانشگاه مأموریت جدیدی را بر عهده دانشگاه‌ها نهاده است که همان پیاده‌سازی اقتصاد دانش بنیان و حمایت از آن در قالب کارآفرینی دانشگاهی است تا زمینه افزایش ایده‌های نوآورانه در بین اعضای هیأت علمی و دانشجویان، نوآوری‌های بنیادی، تجاری‌سازی نتایج تحقیقات دانشگاهی و بالطبع توسعه یافتگی یک کشور حاصل شود (۱۱).
با توجه به ارتباط بین مدل ماریپچ سه‌گانه و ایده‌آل دانشگاه کارآفرین، دیدگاه نویسندگان این است که چشم‌انداز دراز مدت اتخاذ شده، به مشارکت در توسعه اقتصادی در بالاترین دستاوردهای مالی کوتاه مدت برای دانشگاه اولویت داده، قابلیت ارزش افزوده دانشگاه بهینه‌سازی شود. در چنین شرایطی، مدل ماریپچ سه‌گانه عملکردی و پایدار برای تمام ذی‌نفعان است (۱۲).

دانشگاه‌های علوم پزشکی

آموزش عالی در کشور ما فرایند پیمودن نسل دانشگاه‌ها را در شکل و عنوان به صورت جهشی نه سلسله‌مراتبی از

طبق اظهارات شین^۴ (۲۰۰۴) تشویق و تسهیل راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های زایشی در اروپا به ویژه در دهه ۹۰ میلادی به صورت فزاینده مورد توجه قرار گرفت (۸).

شرکت‌های زایشی اولین بار در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه ام‌آی‌تی مورد تحقیق و بررسی قرار گرفتند. سپس در سال ۱۹۶۸ روبرت به مطالعه، تجزیه و تحلیل شرکت‌های زایشی پرداخت (۹).

از آنجایی که تمرکز فعالیت‌های دانشگاه نسل سوم بر محورهای نوآوری، فناوری و توسعه کارآفرینی است لذا بهره‌برداری از ظرفیت‌های مراکز رشد دانشگاهی راهکار اصلی و بی‌بدیل این رویکرد محسوب می‌شود. تنوع‌پذیری و جهت‌گیری مراکز رشد از حیث حوزه‌های فناوری اولویت‌دار، امکان هماهنگ شدن با نوع و الگوی توسعه اقتصادی هر کشور را تضمین می‌کند. همچنین امروزه پژوهشگران به طور فزاینده‌ای بر نقش و اهمیت توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط (SME)^۵ در خلق درآمد و اشتغال‌زایی و در نتیجه توسعه اقتصادی تاکید می‌ورزند (۸).

اقتصاد دانش محور به معنی بهره‌مندی از دانش برای تولید که منافع اقتصادی دارد، است به عبارت دیگر اقتصاد همراه با تولید و بهره‌برداری از دانش نقش عمده‌ای را در خلق ثروت بازی می‌کنند. اقتصاد دانش محور به روشی اشاره دارد که در آن تجارت با فناوری بالایی به ویژه در مورد نرم افزار ارتباطات و خدمات مجازی انجام می‌شود. علاوه بر این موسسات آموزشی و پژوهشی می‌توانند به طور مستقل از هم در اقتصاد یک کشور مشارکت کنند و یا به کمک آنها بخش‌های دیگر اقتصاد به طور موثرتری فعالیت کنند. یک اقتصاد دانش محور می‌تواند به یکسری فعالیت‌های اقتصادی که شامل کاربرد دانش در فرایند تولید است نیز گفته شود (۱).

ماریپچ سه گانه دولت، صنعت و دانشگاه

نقش مأموریت سوم مؤسسات دانشگاهی کشور به بستر ملی

4. Shane
5. Small and medium enterprises

در حال و تهدید منافع ملی در دراز مدت خواهد شد (۱۳). مباحث مربوط به کارآفرینی در حوزه علوم پزشکی عمرچندانی ندارد. در کشور ما با عنایتی که برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به موضوع کارآفرین در حوزه علوم پزشکی داشته است، به تصویب طرح توسعه کارآفرین در حوزه علوم پزشکی در دانشگاه‌های کشور منجر شده است. اگر چه آموزش به تنهایی زمینه‌ساز توسعه کارآفرین در حوزه علوم پزشکی و ایجاد کسب و کار موثر نیست، اما به عنوان جزئی از یک سیستم توسعه، بسیار حائز اهمیت است (۱۴).

نظام آموزش عالی سلامت در جمهوری اسلامی ایران پس از تدوین برنامه تحول نظام سلامت، آموزش عالی سلامت، مأموریت‌های بزرگی را به منظور تحقق هر چه بهتر این برنامه عهده‌دار شده است. در راستای ارتقای اثربخشی آموزش عالی در تحقق اهداف این برنامه، تدوین برنامه و نقشه راهی روشن با توجه به اسناد بالادستی موجود و استفاده از ظرفیت‌های این بخش گامی اساسی است. به این منظور برنامه حوزه آموزش عالی سلامت در راستای طرح تحول نظام سلامت به همراه بسته‌های عملیاتی در چارچوبی نظام‌مند و با همکاری کلیه مدیران و جمعی از صاحب‌نظران تدوین گردید. در این برنامه توجه ویژه‌ای به اسناد بالادستی و تکالیف کلان حوزه سلامت به عمل آمد که مهمترین آنها در زیرمورد اشاره واقع شده است:

- سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴
  - سیاست‌های کلی نظام سلامت ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری
  - نقشه جامع علمی کشور
  - نقشه جامع علمی سلامت
  - اسناد شورای عالی انقلاب فرهنگی
- طبق اسناد بالادستی «مأموریت آموزش عالی در حوزه

دانشگاه‌های نسل اول (با مأموریت آموزشی، تربیت نیروی انسانی و صدور مدرک تحصیلی وزارت علوم ۱۳۴۶ یا وزارت فرهنگ ۱۳۵۷) به دانشگاه‌های نسل سوم (با مأموریت آموزش و تولید علم و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری سال ۱۳۷۹) با تغییر نام و شکل پیدا کرده است، اما در متن و محتوی در حال انتقال از نسل اول به دوم (ضمن توجه به آموزش تاکید بر پژوهش) می‌باشد. در مقطع زمانی کنونی، با توجه به اینکه بر اساس مأموریت سنتی دانشگاه‌ها (نسل اولی) بازار کار اشباع از دانش‌آموختگان دانشگاهی است، شرایط اقتضا می‌کند با استفاده از فرصت به دست آمده با تمهیداتی با تحول اساسی در ساختار آموزشی و پژوهشی حداقل در دانشگاه‌های شاخص کشور، آنها را به سمت و سوی دانشگاه‌های پژوهش محور و مأموریت‌گرا در عرصه پژوهش و فناوری سوق داد (۱۳).

بیکاری ۴۲ درصدی دانش‌آموختگان دانشگاهی که سالیانه بیش از ۸۵۰ هزار نفر به آن افزوده می‌شود. بیکاری و عدم اشتغال ۱۵ الی ۲۰ هزار نفری دانش‌آموختگان دکتری سالیانه بیش از ۷ هزار و ۵۰۰ نفر به آن افزوده می‌شود. آمادگی اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی در مشاغل خدماتی، تقلب در تولید اسناد و مدارک علمی و نیز مدرک‌فروشی که متأسفانه آوازه آن بین‌المللی شده است. پایان‌نامه و رساله‌نگاری نیابتی، عملکرد جزیره‌ای آموزش عالی بدون توجه به کمیت و کیفیت نیازهای جامعه و صنعت، عدم تناسب شغل و شاغل ترویج فرهنگ کاسب مسلکی در موسسات آموزشی و پژوهشی، مدرک‌گرایی، کم‌فروشی و گرانفروشی علمی و رشد قارچ‌گونه مراکز آموزش عالی که امروز تعداد آنها به بیش از ۲۸۰۰ واحد افزایش یافته است. نداشتن الگوی توسعه و نقشه راه در آموزش عالی و روزآمد نبودن آموزش عالی، مهاجرت مغزها که زیان مادیان بالغ بر ۶۰ میلیارد دلار است. سیاست‌زدگی نهادهای علمی از جمله بخشی از مسائلی هستند که آموزش عالی کشور و بالطبع کشور با آن مواجه است. برآیند این آسیب‌ها تحمیل میلیاردها دلار خسارت مادی

سلامت»^۶ به شرح زیر تعریف شده است: «تامین و تربیت منابع انسانی متعهد متخصص و کارآمد و کارآفرین مبتنی بر نیازهای بومی و ملی از اجرای نظام آموزشی ادغام یافته در نظام ارائه خدمات سلامت» که در این راستا راهبردهایی نیز برای تحقق سیاست‌های کلان و سپس برای مراحل اجرایی این سیاست‌ها، «بسته‌های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی»^۷ تعریف شدند. مجری اصلی بسته‌های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی مبتنی بر برنامه آموزش عالی حوزه سلامت، معاونت آموزشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی می‌باشد. یکی از بسته‌های این طرح تحول، بسته حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل سوم می‌باشد که ناظر به ۳ سیاست کلی می‌باشد:

- نهادینه‌سازی رویکرد آموزش پاسخگو در نظام سلامت
  - حضور در عرصه‌های آموزشی منطقه‌ای و جهانی
  - تولید و بومی‌سازی شواهد معتبر علمی برای ارتقای آموزش عالی سلامت (آموزش پژوهشی)
- در این راستا لازم است، دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در مسیر خود به شناسایی ویژگی‌های خاص‌شان بپردازند و رویکرد کاهش وابستگی به بودجه عمومی را اتخاذ نمایند. این موضوع از آن رو مهم است که ساختارهای آموزش عالی، سازمان دانشگاه‌ها برای فرایند برنامه‌ریزی به آن نیاز دارند و باید این امر در جهت پاسخ به شرایط متغیر جامعه انجام شود و ضروری است ابتدا بیانیه ماموریت خود را تدوین نمایند. سپس با توجه به ویژگی‌های خاص خود و با شناسایی نقاط قوت و ضعف خود جهت حرکت در مسیر تبدیل شدن به دانشگاه نسل سوم اقدام نمایند.

روش بررسی

۶. لینک دانلود برنامه آموزش عالی در حوزه سلامت: http://dme.behdasht.gov.ir/uploads/113_2546_24_edudep_plan.pdf

۷. لینک دانلود بسته‌های تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی: http://dme.behdasht.gov.ir/uploads/Basteha_v12.pdf

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کیفی محسوب می‌شود. روش تحقیق، تحلیلی و توصیفی است. جامعه مورد نظر در این پژوهش، دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور هستند. در این مطالعه به منظور درک مفاهیم دانشگاه نسل سوم، کارآفرینی، اقتصاد دانش بنیان، مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است. به عبارتی با مراجعه به پژوهش‌های انجام شده و استفاده از منابع کتابخانه‌ای به بررسی پیشینه نظری در مورد دانشگاه‌های نسل سوم پرداخته شده است. ضمن بررسی فلسفه ارتباط دولت، دانشگاه و صنعت، جهت تشریح اهمیت و چگونگی تأثیر نقش دانشگاه بر اقتصاد و همچنین تبیین ساختارهای لازم جهت نیل به معیارهای دانشگاه‌های کارآفرین و گام‌های حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل سوم، سوابق موجود از طریق جستجو در سایت‌های معتبر اینترنتی و مطالعه جدیدترین مقالات و مستندات مرتبط موجود در زمینه موضوع تحقیق بررسی شد. با توجه به هدف اصلی تحقیق که ضرورت حرکت به سوی نسل سوم دانشگاه‌های علوم پزشکی، به عنوان راهبردی برای اقتصاد دانش بنیان می‌باشد؛ با روش تحلیل محتوا گام‌های لازم برای تبدیل دانشگاه‌های علوم پزشکی به دانشگاه نسل سوم شناسایی و همچنین مدل مفهومی برای آن ارائه شد.

بحث و نتیجه‌گیری

حرکت به سمت دانشگاه کارآفرین از یک پارادایم حاصل می‌شود پارادایم بازدارنده کالای عمومی بودن دانش، در حرکت مقابل پارادایم پیش‌برنده کالای شبه عمومی بودن دانش، تا زمانی که در دانشگاه‌ها باور بر این است که دانش کالای عمومی است کارکرد دانشگاه تنها تولید دانش (کشف حقیقت) و انتقال آن است و فروش دستاوردهای دانشگاهی و رویکرد بازاری ناپسند می‌نماید، اما زمانی که دانش حاصل از تحقیقات پرهزینه دانشگاهی در بازار متقاضی پیدا می‌کند و به رایگان قرار

دادن دسترنج تحقیقاتی در اختیار صاحبان صنایع و سرمایه به دور از عقل است، پارادایم جدید شکل می‌گیرد (۱۵).

حرکت به سمت جامعه و اقتصاد دانش محور نه تنها به عنوان یک نیاز اساسی برای کشورهای در حال توسعه مانند ایران به شمار می‌آید، بلکه اجتناب از حرکت به سمت چنین جامعه‌ای، کاهش قابل توجه توان رقابتی را موجب خواهد شد. با توجه به نیاز اقتصادی کشور برای حرکت از اقتصاد سنتی منابع محور به سمت اقتصاد دانش محور توجه به تجربه کشورهای مختلف می‌تواند خطای انتخاب مسیرهای حرکتی را کاهش دهند (۱).

طبق اظهارات کلارک^۸ (۲۰۰۱) شناختن انواع مختلف فعالیت‌های کارآفرینی به مأموریت سوم کمک می‌کند، دولت و دانشگاه باید هر دو این جنبش حرکت دانشگاه به سوی ایده آل‌های کارآفرینی را تشخیص دهند و آن بسته به زمینه و نقاط قوت هر دانشگاه منحصر به فرد و متفاوت است. در راستای ایده آل کارآفرینی دانشگاهی، مدیریت دانشگاه باید از پذیرش یک رویکرد «یک اندازه برای همه» جلوگیری کند. آموزش عالی یکنواخت نیست بین سیستم‌های آموزش عالی بین کشورهای مختلف و حتی بین موسسات در یک سیستم آموزشی مشابه تفاوت‌های قابل توجهی وجود دارد (۱۲).

مفهوم دانشگاه کارآفرین در کشورهای در حال توسعه بیشتر در سطح شناختی هنجاری بوده اما در کشورهای توسعه یافته بیشتر تحقق یافته است. علیرغم این اهمیت و پیشرفت کشورهای مختلف در تحقق دانشگاه کارآفرین و با وجود کوشش‌های گفتمانی، علمی و عملی برای ارزیابی نقش ساختار آموزش عالی در ایران هنوز ساختار ملی مناسب و موثری برای نهایی شدن آن در ایران به وجود نیامده است (۱۶).

اگر مدیریت دانشگاه بخواهد ایده‌های کارآفرینی را ارتقا بخشد، شناسایی موانع سازمانی ضروری است. در حالی که در مورد حمایت موسسه برای فعالیت‌های کارآفرینی بحث می‌شد،

خبرگان، وجود موانع کلیدی درون سازمانی خود را که از آنها به عنوان محدودیت‌ها درک می‌کردند را نشان دادند. موانع شناسایی شده توسط آنها عبارتند از:

- فقدان الگوهای نقش کارآفرینی در دانشگاه.
- فقدان یک فرهنگ کارآفرینی یکپارچه در سراسر موسسه.
- فرآیندهای پیشرفت تحصیلی که بر روی تلاش‌های کارآفرینی دانشگاهی تأثیر می‌گذارند.

کانینگهام و هارنی^۹ (۲۰۰۶) تأکید می‌کنند که رسالت مدل‌های کارآفرینی نقش مهم آنها در تسهیل تجاری‌سازی تحقیقات است و سازمان‌ها نیازمند به وجود انبوهی از مدل‌های کارآفرینی برای تشویق دیگران به مشارکت در رفتار کارآفرینی هستند (۱۲).

برای موفقیت فرآیند تجاری‌سازی علم و فناوری برخی شرایط و الزامات وجود دارد و با توجه به تفاوت‌های زمینه‌ای در کشورهای مختلف از نظر فرهنگی، ساختاری و قانونی نتایج متفاوتی در آنها بروز می‌کند. بنابراین برای پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز مفهوم تجاری‌سازی در ایران باید ویژگی‌ها و شرایط خاص آن شناسایی و متناسب با آن سیاست‌ها و تصمیم‌های مقتضی اتخاذ گردد (۱۷).

اقتصاد دانش بنیان فرآیندی مستلزم خلاقیت، نوآوری و نهایتاً مدیریت و برنامه‌ریزی است بنابراین برای ایجاد این بستر باید به سمت دانشگاه نسل سوم حرکت نمود. دانشگاه نسل سوم دانشگاهی است که در سایه حمایت‌های دانشگاه، فرصت‌های بهره‌برداری از فناوری برای کارآفرینان فراهم می‌شود. بديهی است دانشگاه‌ها برای طی کردن این مسیر با مشکلات زیادی مواجه هستند؛ دولت وظیفه دارد با تدوین لوایح دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها بسترسازی مناسبی را جهت رفع مشکلات فوق فراهم نماید. آشنایی با تجربیات کشورهای پیشرو می‌تواند راهگشای ما در طی این مسیر پرفراز و نشیب باشد.

9. Cunningham and Harney

8. Clark

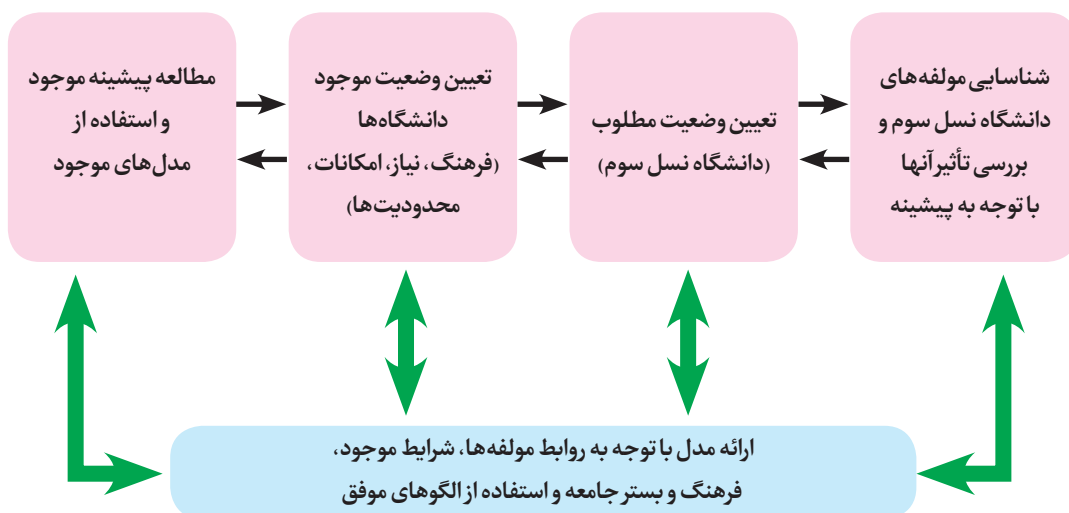

- ایجاد اکوسیستم کارآفرینی (رهبری، شفاف‌سازی هدف، نهادی کردن فرهنگ کارآفرینی و ایجاد ظرفیت)
- بازنگری در روش‌های یادگیری و تدوین کوریکولوم‌های مناسب در ارتباط با مأموریت سوم دانشگاه‌ها
- تعیین روابط دولت، دانشگاه و صنعت
- تعیین نقش دانشگاه، دانشجو و استاد
- تعیین جایگاه مراکز رشد، شرکت‌های دانش بنیان

امید است با اهتمام هر چه بیشتر به اهمیت فرایند حرکت دانشگاه‌های علوم پزشکی به سوی نسل سومی شدن، گام‌هایی برای بهره‌برداری هر چه بیشتر از ذخایر عظیم و سرشار علمی کشور به جای تولید دانش محض برداشته شود تا بتوان به اقتصاد دانش بنیان و در نتیجه جامعه‌ای توسعه یافته دست یافت.

- فرایند و گام‌های لازم برای تبدیل دانشگاه‌های علوم پزشکی به دانشگاه نسل سوم به شرح ذیل می‌باشد:
۱. پیشینه موجود و انواع مختلف مدل‌های کارآفرینی (مأموریت سوم دانشگاه) مطالعه، مورد بررسی و تجزیه تحلیل قرار گیرد.
  ۲. مولفه‌های موثر برای تبدیل دانشگاه‌های سنتی به دانشگاه‌های نسل سوم شناسایی گردد.
  ۳. موانع ساختاری، فرهنگی و زمینه‌ای شناسایی و مرتفع گردند.
  ۴. ارتباط بین مولفه‌ها و چگونگی ارتباط آنها مشخص می‌شود.
  ۵. تجزیه و تحلیل کامل از وضعیت فعلی دانشگاه، در مرحله‌ای که هست و تصویری از وضعیتی که در طول سال‌های آینده باید به آن رسید انجام شود.
  ۶. فرهنگ‌سازی و ایجاد بستر لازم برای تغییر انجام شود.
  ۷. ارائه مدلی با توجه به شرایط و وضعیت کنونی دانشگاه و مراحل که باید برای تبدیل و تغییر طی شود.
- تدوین لوایح، آیین‌نامه‌ها برای حمایت از مالکیت فکری، کارآفرین و کارآفرینی

تصویر شماره ۱: مدل مفهومی فرایند و گام‌های لازم برای تبدیل دانشگاه‌های علوم پزشکی به دانشگاه نسل سوم

1. (1) Ali Azimi N, Barkhordari S. Knowledge-based economy and society in Arab countries and experience for Iran. *Journal of Rahyaft*, V 27, N66, Summer 2017: 1-12. (Persian)
2. Salami R, Mirzayee H, Safardoust A. Towards The Knowledge Based Economics by Investigating the Internal Relationship Between the Dimensions of Input and Output of the Global Indicator of Innovation. *Technology Development Quarterly*, Thirteenth, No. 51, Summer 2013: 16-25. (Persian)
3. Maximova O, Belyaev V, Laukart-Gorbacheva O, Nagmatullina L, Hamzina G. Russian Education in the Context of the Third Generation Universities' Discourse: Employers' Evaluation. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016;11(16): 9101-9112.
4. Davey T, Hannon P, Penaluna A. "Entrepreneurship education and the role of universities in entrepreneurship: Introduction to the special issue." (2016): 171-182.
5. Turkaman T, Norouzi A. The Investigation of entrepreneurial university indicators status Based on the model of Gibb 2012 in The University of Tehran. *Journal of Rahyaft*: Volume 27, Number 65, Spring 2017: 131-147 (Persian)
6. Ivascu L, Cirjaliu B, Draghici A. Business model for the university-industry collaboration in open innovation. *Procedia Economics and Finance*. 2016; 39:674-8.
7. Garcia DH, Leles AD, Romano RR. Program Entrepreneurship and Innovation: Education as the Core of Innovation. In *Advances in The Human Side of Service Engineering 2017* :235-244. Springer, Cham.
8. Habibi Rezaei M, Siyah Mansouri Y. "The realization of third-generation universities through the development of university development centers (incubators); *Journal of Science*, Third year, No. 1, January 2012: 43-49. (Persian)
9. Khayyatiyan M S, Tabatabaeian S H, Amiri M, Eliasi M. Content Analysis of Knowledge-Based Firms Characteristics. *ORMR*. 2015; 5 (2) :21-47. (Persian)
10. Kapetaniou C, Lee SH. A framework for assessing the performance of universities: The case of Cyprus. *Technological Forecasting and Social Change*. 2017 Oct 1; 123:169-80.
11. Zeiya B, Tajpour M. Designing and explaining a comprehensive university professional model in the Science and Technology Park in Tehran University. *Journal of Executive Management*; 7th year, N 14; 2016: 73-90. (Persian)
12. Philpott K, Dooley L, O'Reilly C, Lupton G. The entrepreneurial university: Examining the underlying academic tensions. *Technovation*. 2011 Apr 1;31(4):161-70.
13. Sha'bani A. Unemployment of Academic Graduates and Migration of Brains. *Journal of Science*, Seventh, No. 1, 2017: 6-15. (Persian)
14. Talebi K, Davari A, Dehghan Najmabadi A. Identifying the Influence of Intellectual Capital on Identifying Entrepreneurial opportunities in Knowledge Based Companies; *Journal of Management Studies (Improvement and*

- Evolution). 23rd year, No. 71; 2013:19-48 (Persian)
- (15) Pazhouhesh Jahromi A, Pourkarimi J. The analysis of the forces operating on the University of Entrepreneurship and the transfer of university technology; Interdisciplinary approach. Journal of Technology Growth: Volume 11, Issue 41. Winter 2014: 14 - 20 (Persian)
- (16) Zahtabi M; Pour Ezzat A A , Gholipour R, Razavi S M, Hasanzadeh A. Evaluation of the

- role of academic structure on the development of entrepreneurial university model. First National Quality Assessment Conference in Academic Systems; Tehran, Sharif University, Article Number - QAUS1171; May 2014:1-16. (Persian)
- (17) Nandir Khanlu S. Commercialization of Science in Iran: Critical Considerations. Journal of Rahyaft, V 26, I 64, 2017: 33-44. (Persian)

Toward the Third Generation of Medical Universities, a Strategy for Knowledge-based Economics

Habibeh Abbasi¹, Babak Nasiri Gharghani^{2,*}, Reza Sourani Yancheshmeh³, Maryam Mosleh⁴

Abstract:

Background and Objective: The entrepreneurship grows up significantly in the last decade, showing new ways to emergent economies. With that development has become the necessity of entrepreneur education. The society look for one guidance to build new opportunities of business or some help to innovate in some way.

Methods and Materials: In this paper which is organized by analytic and descriptive approach, in order to understand the concepts of the Third Generation University, entrepreneurship, the knowledge-based economy, literature of the subject, has been reviewed by documentary study. To illustrate the impact of the university on the economy and the essential structures toward the third-generation universities, existing records have been reviewed through search on authoritative online sites and the study of the latest articles and related documents.

Results: The third-mission of universities depends on its national and institutional context. If university wish to promote the entrepreneurial ideal, then identification of institutional barriers is a necessity. They require the existence of a mass of entrepreneurial models as a pattern to performance. It is important to understand the expectations of industry, government and university and their role. There is no unique and best way to contribute to economic development, rather optimal approaches are contextually dependent. A refined version of the triple-helix model of university– industry–government could improve the performance of universities in economies.

Keywords: Third-generation university, Entrepreneurship, Knowledge-based Economic

1. Department of Educational Management, Faculty of Management, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. habbasi2006@gmail.com
- 2*. Corresponding Author, Department of Educational Management, Faculty of Management, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. babak_nasiri46@yahoo.com
3. Department of Educational Management, Faculty of Management, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. r.souranii@gmail.com
4. Department of Mathematics, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. maryamosleh79@yahoo.com